

Strömstads Historieförening

Årgång 31 • Nummer 164 • Februari 2026

Strömstads historieförenings Nobelpris i HISTORIA

för att hedra Ulf Hanssons minne

• Elin Niklasson, Na23

<https://historieforen.se>
info@historieforen.se

Grattis Elin till Historiepriset!

HEM ÄR ELIN ISAKSSON?

Jag är 18 år, bor i Nordby, går natur och tar studenten i vår.

VARFÖR SÅ STORT INTRESSE FÖR HISTORIA?

Jag har haft tillfälle att vara med på många resor med familjen och särskilt mamma och jag har besökt många intressanta museer.

HISTORIEÄMNET ÄR STORT, VAD GILLAR DU SPECIELLT?

Jag är mycket fånglad av antiken och romarrikets utveckling.

INTRESSEN UTANFÖR HISTORIA?

Gillar att läsa skönlitteratur. Och så har jag sen barnsben tillbringat många stunder på hembygdsmuseet i den gamla skolan i Hogdal. Min farmor och farfar var drivande där. Hembygdsrörelsen gör en stor insats genom att vårda gamla saker.

TANKAR OM PRISSUMMAN?

Himla roligt givetvis! Studenten kräver många utgifter, sen blir det spara, kanske till en resa.

VAD SMAKAR BÄST PÅ SKOLLUNCHEN?

Cowboysoppa är min favorit!

PLANER OM FRAMTIDEN?

Skall jobba ett tag och sedan vidare studier.

LYCKA TILL DÅ!

Stort tack.

*Text Åke Svanberg.
Foto. Rolf Lindqvist*

Gymnasiets Nobeldag

Det var fullsatt i aulan på Strömstad gymnasium den 9 november då välförtjänta elever hedrades med gymnasiets Nobelpris.

Det är flera ämneskategorier som ingår bland annat litteratur, matematik, kemi/fysik, freds och historia. För detta senare var SHF:s representanter Erland Lundqvist och Åke Svanberg på scenen. De berättade om SHF:s verksamhet och överlämnade historiepriset till "Ulf Hanssons minne" till Elin Isaksson som går tredje året på Naturlinjen. Diplom och besked om vår prissumma

på 3 000 kr räcktes över. Samt en liten bonus – vår nytryckta almanacka för 2026 framtagen av SHF:s fotocirklar. Elin kommer också att få gratis medlemskap i föreningen de närmaste fem åren.

Nobeldagen var fylld av ungdomliga tillrop till pristagarna, vi bjöds på dansuppvisning och musik av skolpersonalens eget band "Svarta tavlan", allt som allt en väldigt trevlig tillställning.

En närmare presentation av Elin Isaksson publiceras här intill.

*Text: Åke Svanberg
Foto: Rolf Lindqvist*

Strömstads
Historieförening
Södra Hamngatan 26
452 30 Strömstad

Redaktion

Kerstin Karlsson, mail:
kerstin23111950@gmail.com,
Åke Svanberg, Rolf Lindqvist,
Kristina Bengtsson, Stefan
Kihlberg, Åke Sundemar, Tomas
Andersson

Ansvarig utgivare: Erland
Lundqvist

www.historieforeningen.se
www.facebook.com/
historieforeningen

Foto omslag: Från utdelningen av SHF:s stipendium, Nobelfirandet Strömstads Gymnasium. Pristagare Elin Isaksson.

Tryck och produktion

Nordbloms Trycksaker AB
Hamburgsund, 0525-332 84

Papper 130 gr silk

Styrelsen

Ordförande Erland Lundqvist
070-659 05 31
erlund59@gmail.com
Sekreterare Kristina Bengtsson
073-599 63 97
kristina.bengtsson1@telia.com
Kassör Bo Tångefjord
070-268 48 38
bo.tångefjord@telia.com

Ledamöter

Maud Pelas, Valeria Linc, Håkan
Säreborn, Rolf Lindqvist, Åke
Svanberg och Tomas Andersson
Suppleant Kerstin Karlsson

Medlemsavgift

195 kr för år 2026 BG. 5371-5389

Antal medlemmar: 392
Antal nya medlemmar: 9

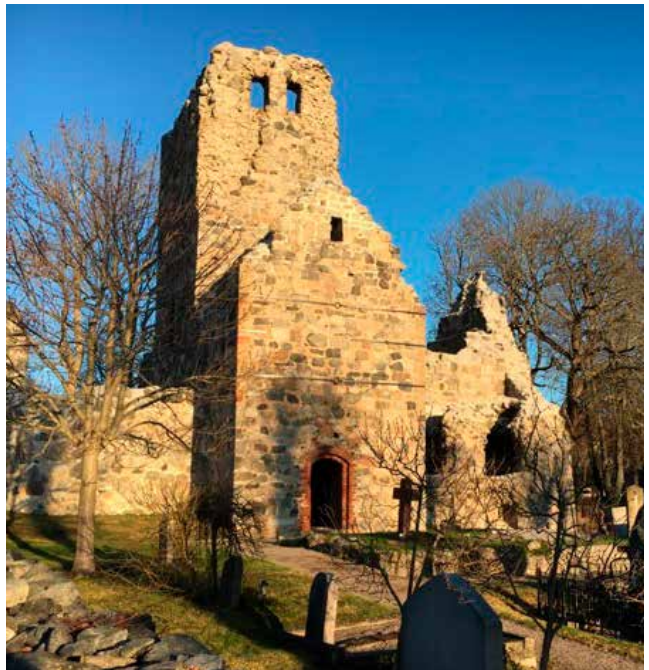
Smorgasbord

Också svenskan har fått fotfäste i engelska språket.

Välkänt är bland annat smörgåsbord och ombudsman.

Men annars är det fornnordiska ord som det vimlar av genom vikingarnas inflytande på de brittiska öarna. Till exempel husband (husbonde), sky (sky, himmel), knife (kniv), thorpe (torp, gård), thing (sak, ting). Massor av geografiska beteckningar har också nordisk bakgrund. Till exempel Lerwick (Lerviken) på Shetlandsöarna.

[Åke Svanberg](#)

Sigtuna en historisk plats

Historieföreningens marsmöte, tillika årsmöte, gästas av Susanna de Barés, som ska berätta om Sigtunas historia.

– Jag ska försöka sätta Sigtuna på kartan genom att göra några nedslag i stadens mer än 1000 år långa historia, berättar hon. Historien tar sin början i senare delen av vikingatiden.

Berättelsen startar med stadens grundande, dess upp- och nedgångar fram

Sigtuna rådhus från 1744

till nutid. Kyrkor och kloster som fanns och delvis finns kvar idag. Staden har med en ålderdomlig stadsplan med ruiner och många runstenar från den historiska tiden till dagens mötesplatser.

ÅRSSTÄMMA 2026

STRÖMSTADS HISTORIEFÖRENING

ONSDAG 4 MARS - FOLKETS HUS - STRÖMSTAD - KL. 18.00

1. Stämmans öppnande
2. Val av ordförande för stämman
3. Val av sekreterare för stämman
4. Årsstämmans stadgeenliga utlysning
5. Val av två justerare att jämte mötesordförande justera protokollet
6. Godkännande av reviderade stadgar för Strömstad Historieförening
7. Verksamhetsberättelse
8. Förvaltningsberättelse resultat och balansräkning
9. Revisionsberättelse
10. Ansvarsfrihet för styrelsen
11. Förslag från styrelsen
12. Inkomna motioner
13. Styrelsens förslag till budget och verksamhetsplan för kommande verksamhetsår
14. Fastställande av medlemsavgift för nästkommande år
15.
 - Val av styrelse, revisorer samt valberedning
 - Val av styrelseordförande på ett år
 - Val av styrelseledamöter
 - Val av styrelsesuppleanter
 - Val av två revisorer på ett år
 - Val av valberedning (tre valberedare varav en sammankallande)
16. Övriga punkter
17. Stämmans avslutande

Handgranatsolycka i Näsinge

Vid krigsutbrotten snabbmobiliserade Sverige 400 000 man och av de förband som kom till Strömstad 1940 fick en del fortsätta till fots mot Näsinge Folkets Hus, där omgruppering skedde sedan utrustningen kompletterats. – Det blev många och långa förflyttningar till fots, berättade Bengt Benjaminsson (som senare bosatte sig på Seläter).

Hos Ida Andersson, Mellegården, blev en styrka placerad under Einar Wolldings befäl. Soldaterna slog bivack och reste militärtält i omgivningen och hästarna fick utrymme i Idas stora ladugård, där de utfodrades. Einar och hans kollega fick ett rum i boningshuset, där de serverades frukost av Ida innan dagens militärövningar påbörjades.

Einar berättade att när han påpekade för Ida att hon skämde bort dem, svarade hon: "Jag har själv söner någonstans i Sverige och hoppas att även de blir väl bemötta."

De överlevande skolpojkar samt Stigs broder Ragnar..

Så småningom uppfördes vägspärrar och militärbaracker i bygden. Spärrar anlades vid "Skäringen", Stora Ytten och vid hamnen i Boråsgården. Intill berget mellan Västgårdens småskola och Myre byggdes några baracker för de värnpliktiga. Deras övningsområde förlades till den gamla fotbollsplanen vid Klingarbacken på Karl "på Hällene" Johanssons ägor.

SKOLBARN PASSERADE DAGLIGEN

Många skolbarn från stora Ytten och Dalarna passerade barackerna och militärens övningsplats på väg till Mellegårdens folkskola. Eleverna upplevde solda-

terna som snälla och vänliga och inte som några krigare. Barnen blev ännu mer positiva när de fick veta att soldaterna på lediga stunder fördrev tiden vid en egen biograf i barackens matsal. En filmvisning dit även bygdens barn vid några tillfällen fick fritt tillträde.

Den 3 juni 1942, strax före sommarlovet, passerade några skolelever militärens övningsplats vid Klingarbacken, där de gjorde en spännande upptäckt: en odetonerad handgranat – en blindgångare. Helt omedvetna om den explosiva faran tog de väl hand om fyndet och gömde det intill en "stabbesten" vid stora landsvägen vid "Sköjarbedden".

Efter skoldagens slut hämtade de fyndet och tog en genväg över Brunneberget mot Myre. De sex pojkarna gick två och två där Yngve Nilsson och Karl-Erik Hansson gick längst fram och därefter följde Hugo Andersson och Sune Ekeröth och längst bak i raden gick Stig Hansson och Ove Hansson, som bar handgranaten.

EXPLOSIONEN ETT FAKTUM

När Stig hade tittat, lyft och undersökt fyndet och skulle överlämna det till Ove gled föremålet ifrån dem och tragedin var ett faktum. Vid explosionen blev Stig och Ove liggande illa skadade på platsen. Hugo och Sune försökte krypa bort från sprängningen men blev liggande en bit därifrån. Yngve och Karl-Erik som gick längst fram på stigen undkom den värsta splitterskuren från handgaranten. Karl-Erik lyckades lämna information till kapten Möller som hade sin militärexpedition i Västgårdens småskola och frågade efter en bår innan han och Yngve sprang hem till Dalarna. Då ropade Sune: "hälsa mamma att jag blir sen idag". Hugos morfar, Karl Karlsson, Flisebacke, kom barnbarnet till undsättning

och bar hem honom på ryggen. Från hemmet bars Hugo sedan på ett sofflock ner till militärbarackerna vid Västgården. Under tiden hade Sune burits fram till vägen. Ambulansen hämtade Stig och Ove som fördes till Strömstads lasarett. Chauffören Johan Carlsson, Haga, hade då anlät och försökte stilla blodflödet hos Sune med första förband innan han körde både Sune och Hugo till lasarettet. Senare på kvällen hämtades även Karl-Erik och Yngve till sjukhuset. Stig Hansson avled på Strömstads sjukhus av skadorna. Samtliga överlevande fick splitterskador och blev ärrade för livet.

"Stabbesten" är den stadiga sten som vägräckets plankor är fästa vid. "Sköjarbedden" var en plats vid Klingarbacken där kringresande ordnade tivoli och olika tillställningar.

MINNESSTEN

Våren 2002 tog jag kontakt med dåvarande kommunalrådet, Erland Lundqvist och frågade om kommunen var intresserad av att uppmärksamma tragedin i Näsinge 60 år tidigare. Ja, självklart, svarade han. Den 3 juni

2002 blev de överlevande och Stig Hanssons broder Ragnar inbjudna till Stads-huset i Strömstad till en minnesstund. Därefter samlades de inbjudna på Näsing kyrkogård vid Stig Hanssons gravplats, där hembygdsföreningens sekreterare, komminister Ola Emilsson, höll ett kort minnestal och samhällsföreningens ordförande, Inger Lundberg, lade blommor.

Färden gick sedan vidare till olycksplatsen där initiativtagaren gjorde en historisk återblick och därefter avtäcktes minnesstenen och en tyst minut hölls till minne av den saknade kamraten, Stig Hansson.

Minnesstenen av granit som Strömstads kommun rest på olycksplatsen är skänkt och framtagen av Bohusläns Kooperativa Stenindustri i Näsing och minnesplattan av kommunen.

Carl-Erik Arhov

Trubbstjärtat Långebarn (*Leptoclinius Maculatus*) inlämnad av Carl August Hansson, november 1881.
Från Naturhistoriska museets samlingar.

Carl August Hansson (1857-1906)

En gång var han en välkänd och aktad person i akademiska kretsar. Han satte Strömstad på den naturvetenskapliga kartan, inte bara den svenska utan även den europeiska. En gång kom vetenskapsmän långväga till Strömstad för att ta del av hans arbete och studera hans samling av uppstoppade djur och bevarade växter. Bara hans samling av uppstoppade fiskar lär ha varit den mest unika i hela Europa. Idag är nästan allt utplånat, till och med minnet av honom. En sak är i alla fall säker, han var och förblev en gåta för de flesta som en gång kände honom. Här följer berättelsen om "professor" August Hansson.

Carl August Hansson föddes 1857 i Strömstad. Han växte upp i det man senare kallade Thorénska gården som låg mellan Norra Långgatan och Norra Hamngatan, intill där handlare Hedelin kom att bygga sitt "palats". Han var det 7:e och sista barnet till repslagare Carl Peter Hansson Wahm och Charlotta Bernhardina Westerberg. I tidens anda var det menat att August skulle gå i sin faders fotspår och bli repslagare. Under det eviga travandet fram och tillbaka längs banan drömde han sig bort. Det enda som verkade stå i huvudet på den unge August var allt annat än trissar och rep. När han fick några slantar som lön av fadern gick han bort till bokhandlaren och köpte det som fann att få tag på om naturvetenskap. Så fort han fick tillfälle förvann han från arbete och plikter, ständigt läsande eller på upptäcktsfärder runt staden.

Fadern var inte ondsint av sig på något sätt, men han var skapt ur den gamla skolan som sa att "skomakaren ska bli vid sin läst". I hans sinne fanns inga andra alternativ för sonen än att lära sig repslagaryrket, möjligen kunde han sträcka sig till att sonen gick i lära inom ett annat hantverk.

STUDIER OTÄNKBART

Att sonen ägde ett läshuvud och en unik begåvning att kunna observera och analysera hade fadern inte begrepp om. Att en hantverkarson skulle hänge sig åt bokliga studier, otänkbart och högfärdsfasoner, var det. När det inte gick att varken tala sonen till rätta eller tukta honom drog han helt enkelt in lönen. August fann på råd. På sin lediga tid tillverkade han skosnören som han sålde till handelsboden och på så sätt fick han pengar till sina älskade böcker.

Fisken på omslaget är en ansjovis (*Engraulis encrasicolus*). Den hittades i en laxryssja vid Öddö den 22 augusti 1893. Den blev preparerad och insänd till Naturhistoriska Riksmuseet av Carl August Hansson.

Att strömstadsborna ansåg August som annorlunda och kanske lite "rar" (konstig) råder inget tvivel om, men man beundrade hans glöd och kunskaper. Det fanns de som såg pojkens kunskapsörst och iver att lära. Stadens läkare Carl Cederström var en av dessa. Självt var han vid sidan av sitt läkaryrke mycket intresserad av allt som rörde sig ute i naturen. I sin ungdom hade han själv skrivit flera naturvetenskapliga uppsatser och var stolt ägare av ett helt

bibliotek i ämnet. Doktor Cederström hjälpte den unge August så mycket han kunde och vågade. Han ville inte stöta sig med fadern. Han såg till att August fick möjlighet att på egen hand lära sig såväl latin som tyska och engelska så han kunde ta till sig kunskap ur källor av högre akademisk nivå.

FICK GUIDA SOMMAR- GÄSTER

Strömstad var (och är) en sommarstad. Bland de många badgästerna som

tillbringade en hälsosam tid i staden fanns några vetenskapsmän. Under sin vistelse här förenade de nytta med nöje. Doktor Cederström var den som fick ta emot dessa herrar och artigt offra sin dyrbara tid med att besvara deras många frågor och guida dem under små expeditioner från skärgårdens öar till bergen och skogarna på landet. Nu kunde han med varm hand låta August ta hand om detta. Man sade om honom att August visste allt om vad som blommar och vad som inte blommar i hela Skandinavien. Det fanns ingen fisk, varken i havsdjupet eller i älvarnas och sjöarnas gömslen, som var för honom okänd. Alla fåglar på himmelens fäste kände han, inte bara till utseende och läte, utan även dess vanor. Han blev till och med en god hjälp för de lärda herrarna från "Geologiska byråer" som sänts ut till rikets alla hörn för att skapa en geologisk karta över Sverige. August började bli en "kändis i de akademiska kretsarna och erkändes med att man skämtsamt kallade honom för "Professorn".

Del 1
Källa Ulf Hansson

STRÖMSTADS TILLKOMST och händelser kopplade till Laholmen

Den nyligen uppsatta skylten som berättar om sjöslaget 1717.

I räkenskaper från 1575 har jag funnit att det då fanns en lastplats för skogsprodukter vid Strömsåns mynning. Det är därifrån som Laholmen fått sitt namn, då ön är benämnd som lastholmen.

Då Bohuslän blev svenskt genom freden i Roskilde 1658, tillhörde marken på norra sidan om Strömsån säteriet på Blomsholm, som grundades under 1620-talet av Anders Blome. Sydsidan tillhörde ett norskt odalshemman.

För att minska Fredrikshalds dominerande betydelse som exporthamn, beslutade den svenska förmyndarregeringen den 23 maj 1667, att grunda en köping vid platsen, Strömmen. Detta

var Sveriges första köping, som inte var beroende av en annan stad.

Man fick egna handelsrättigheter, rätten till fri seglation och handel med utlandet. Allt med syfte att få den norska handeln till Sverige. Den 19 oktober 1667 beordrades landshövdingen att byta in kronomark mot det norska odalshemmanet söder om ån, för att skapa möjlighet till bebyggelse.

STADSPRIVILEGIER 1676

Ortnamnet Strömstad nämndes första gången 1668 av lantmätaren Kettill Felterus. 1672 fick köpingen rätt till egen församling med kyrka, vilken uppfördes 1674. 1675 tilldelas donationsjord, utses borgmästare och råd. Den 15 april 1676 stadfästes stadsprivilegierna av Karl XI.

Natten till den 8 juli 1717 anföll Tordenskiöld Strömstad. Efter en längre beskjutning av staden, upphörde elden från de svenska batterierna på Plagen (Prins Karl), Udden (Prinsessan Ulrika) och Laholmen (Carolus). Tordenskiöld gav order om landstigning på Laholmen. Två galärer rodde mot land. När dessa nådde strandkannten reste sig västerbottningarna och grenadjärerna och gick till motanfall. Svenskarna sköt sönder galärerna och överstelöjtnant Clausen försökte kapa dessa, men misslyckades då morgonbrisen drev dem från land. Tordenskiöld blev allvarligt skadad och fördes till sitt linjeskepp Laaland. Den danska flottan sökte skydd vid Salomon och lämnade Strömstad kommande natt. De svenska förlusterna

Minnesstenen på Laholmen.

uppgick till 19 döda och 173 sårade och de danska till 96 döda och 246 sårade. Tordenskiöld blev efter förlusten vid Strömstad fråntagen sitt befäl av den danska kungen.

BRYGGFÖRBINDELSE

Under det stora nordiska kriget anlades en första bryggförbindelse från staden till Laholmen. Denna kom att ersättas av flera efterföljare under årens lopp, men samtliga föll för tidens tand. 1847 fattade staden beslut om att söka statsbidrag för att fördjupa norra hamnen och ersätta gamla och fallfärdiga träbryggor med stenkajer.

Laholmens park blev klar 1856, men man hade ändå inte lyckats med målsättningen om ett samman-

hängande promenadstråk från Torskolmen via varmbadhuset från 1827 och 1843, runt Laholmen och fram till norra hamnen. 1871 var det fortfarande inte slutfört, men en stenmur förband ändå sundet mellan nuvarande Badhuset och Laholmen, vid den så kallade Sjöviken.

SCHWEIZERI UPPFÖRDES

Konsul Emil Smith tog 1861 initiativet till, att utan bygglov, anlägga en kagebana som senare också utökades med ett schweizeri, som serverade kaffe, alkoholhaltiga drycker och bakverk. Det blev Strömstads första konditori.

1887 ersattes ett antal badflottar i södra hamnen, av det nya kallbadhuset på Laholmens södra sida. Efter att verksamheten hade avvecklats, eldades byggnaden upp av brandkåren i samband med en övning 1968.

GOTT RENOMMÉ

Efter andra världskriget startades på allvar hotellverksamheten. Krögaren Allan Müllich byggde ut och utökade verksamheten i början av 1950-talet. Fram till 1960-talet så hade Laholmen så gott renommé, att

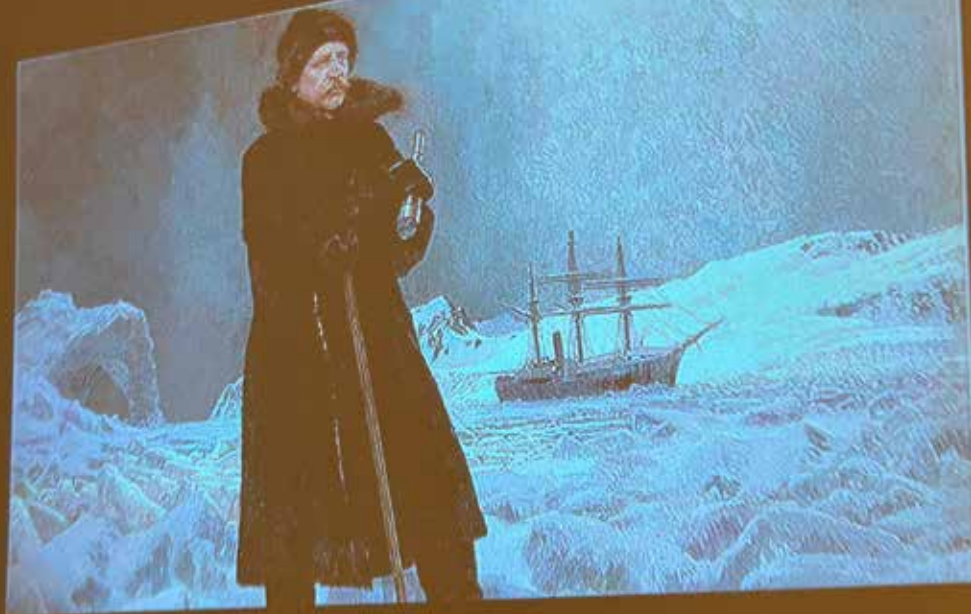
det jämfördes med Knaust i Sundsvall och Grand Hôtel i Stockholm. Sommarmusiken på Laholmen bestod under några år av många välkända musiker, som under övriga året bemannade Kungliga filharmonikerna och Sveriges Radios Symfoniorkester. Många äldre strömstadsbor minns fortfarande den musiken, den fantastiska atriumgården, "Räkan" och roulettebordet.

På Lucianatten den 13 december 1974 brann hotellet ner till grunden efter att en sängrökande gäst tappat sin cigarett när han föll i sömn.

STÅTLIG INVIGNING

Arkitekten Jan Dahlhielm ritade huvudbyggnaden i form av en stor räka placerad på kullens krön. Det nya Laholmen invigdes på Norges nationaldag den 17 maj 1984. Bland de första gästerna i restaurangen fanns ett antal ungdomsorkestrar från hela Sverige, som den helgen deltog i årets upplaga av Blåsmusikfestivalen, under ledning av Olle Bengtsson från den kommunala musikskolan och Stormvarning.

*Text: Peter Dafteryd
Foto: Kerstin Karlsson*

Nordenskiölds Vega

Föreningens styrelsemedlem och tillika forskaren Kristina Bengtsson ställdes inför ett mysterium, som hon tog till sig som en utmaning och berättade om på årets första månadsmöte. Varför skulle en navigationshytt som tillhört Nordenskiölds fartyg VEGA, funnits vid Kragenäs?

Det låter osannolikt men det var något vad några grannar till Kristina berättade under en promenad vid det gamla barnhemmet på Kragenäs. De pekade ut ett järnstaket som omgett hytten och sa att barnhusbarnen använt den som lekstuga på 1950-talet. Hytten hade stått på ett

annat ställe med utsikt över Galtöleran men blivit vandaliserad. Emil Wockatz som bodde på Kragenäs herrgård tog då och flyttade den till barnhemmet. Vid början av 1960-talet så hittade en flicka en skylt. Ett fynd som letade sig in till Strömstads Tidnings redaktion:

VEGA avrustades senare vid Kustens varv i Göteborg. Granne med Kustens varv ligger firma Wockatz & Co. Carl August Wockatz handlade med skrot och avrustade fartyg, vilket hade gjort honom till en förmögen man.

BRÖDERNA ÄRVDE

Kristina konstaterar att Carl August hade vid sin bortgång inga bröstarvingar utan hans båda bröder delade på arvet. Broder Emil som bodde på Kragenäs herrgård lät flytta hytten dit. Sjöfartsmuseet i Göteborg visade föga intresse av hytten, så den blev stående kvar vid barnhemmet och fick ett sorgligt slut som ved. Där gick de sista resterna av det världsberömda och hyllade skeppet VEGA upp i lågor.

Text: Åke Sundemar

”Unikt fynd vid Kragenäs från Nordenskiölds VEGA”.

HUR KOM HYTTEN TILL KRAGENÄS?

Kristina grävde, med en forskares envishet och sanningssökande, vidare om fartyget VEGA. Vega var ett sälfångstfartyg och hade inköpts av Nordenskiölds mecenat (sponsor, på nysvenska) Oscar Dickson

för färden genom Nordostpassagen. Efter den legendariska färden åren 1878-79 vidtog ett återtåg som firades överallt där fartyget anlöpte. Det var en stor världshändelse att öppna Nordostpassagen. Den 24 april 1880 firades Adolf Erik Nordenskiöld och VEGA:s besättning med kunglig glans i Stockholm och fartyget förtöjdes nedanför slottet.

Aldrig mera krig!

Ja, historier handlar ofta om krig och elände, bluff och vilseledande lögner. Vem vill bli påmind om sådant? Då tänkte jag på Tage Danielssons så väl formulerade: "Om man vägrar att se bakåt och inte vågar se framåt så måste man se upp." Det ligger mycket tänkvärt i dessa hans ord och även historia har mycket att lära oss om vi bara vill minnas – framtiden har ett långt förflutet.

När första världskriget var slut myntades just orden: "Aldrig mera krig", men vad hände? Jo, svek och brutna löften som skapade irritation och nya konflikter. Kriget hade krävt 10 miljoner döda och 20 miljoner

sårade och detta samtidigt som den världsomfattande influensaepidemin "Spanska sjukan" härjade. Den hade fram till 1920 krävt 20 miljoner dödsoffer. Europa hade härjats, utarmats och försvagats och arbetslöshet och fattigdom rådde, men människornas hopp levde vidare trots eländet. Många drömde om fred och frihet. Orden från en klok medmänniska: "Jag har en dröm, en värld i ständig fred men i vår värld är det oftast bitter strid och drömmen den slog fel." Ja, så är det

oftast med fredsdrömmar och så var det också ett par decennier senare.

FRUKTADE RYSSEN

1940 var många män från Lommeland och Näsinge inkallade för att försvara vårt land. Pappa var förlagd till Tornedalen. Det var ryssen vi fruktade även då. Den 9 april 1940 var mamma på möte i Näsinge Folkets hus. Min syster och jag var hos mormor, som bodde några 100 m från vårt hem "Barnmorskehuset". På kvällen gick Gertrud och jag

till stora landsvägen för att vänta på mamma som snart skulle komma. Vi satt på "mjölkbordet" vid vägkorsningen nära Einar Olssons hus, då vi hörde muller och dunder från skyn. Vi var rädda att åskan skulle komma närmare, då såg vi mamma och de andra kvinnorna från Stora Ytten komma i "Skäringen". Vi sprang dem till mötes och då berättade dt att det var krig och inte åska vi hörde.

MÖRKLÄGGNING

Det kom besked om mörkläggning och att fönstren skulle förstärkas med klisterremсор för att minska eventuell splitterrisk. De kvarvarande äldre männen fick militär träning i hemvärnet. Hemvärnet vid Stora Ytten låg i försvarsställning när "fienden", vitt band i mössan, närmade sig från Fjärdbro. Hemvärnsgubbarna sköt med sina musergevär, modell 96, vilka var laddade med träplugg så flisorna rök bland bergskullarna. Det gällde ju att

skrämma fienden. Militär förstärkning kom efter någon vecka. Näsinge Folkets hus blev deras bas, men militären inkvarterades i hus och gårdar runtom. Näsinge och Lommeländ. På "Veddekölln" vid Stora Ytten restes ett bevakningstorn från vilket vakterna hade uppsikt in mot norska gränsen.

STICKADE SOCKOR OCH VANTAR

De hemmavarande husmödrarna stickade sockor och vantar som de inför vintern överlämnade till vakterna vid en uppvaktning då de också bjöd på "kaffe" och hembakt. Det var flera aktiva hemmafruar som hjälpte till. Jag minns Ester i Lerdalen och Mary från Havrekas som var i mammas sällskap när vi överlämnade de värmande gåvorna. Som 6-åring var det också en strapats att följa med mamma uppför den branta "Veddekölln" till vaktposterna.

SPANINGSPLAN

Nazisternas stöveltramp spred oro i hembygden och gränsen bevakades, liksom Näsinge flygfält, dygnet runt av gränspolis och militär.

Sommaren 1941 lekte jag i trädgården till Barnmorskehuset när plötsligt ett tyskt spaningsplan kom flygande alldeles över trädtopparna vid Erik och Hildas gård i närheten.

Jag upplevde att piloten, med läderhuva och stora glasögon, tittade ner på mig. Jag blev rädd och sprang gråtande in till mamma där tryggheten fanns. Planet fortsatte i riktning mot Tveten. Följande år, 6 juni 1942, förstördes Svinesundsbron av en kraftfull explosion på den svenska sidan. Senare blev ett tyskt plan nedskjutet över Hogdal och fyra i besättningen blev begravda på Hogdals kyrkogård.

Dessutom kom många flyktingar över Idefjorden från Norge. Det var en spänd och orolig tillvaro i hembygden för 85 å sedan.

Nu hoppas jag att drömmen om fred blir bestående och att dagens barn slipper uppleva liknande orostider.

Carl-Erik Arhov

Mysterisk sex i havet

Varför behövs egentligen hanner? Varför finns det så ytterst få vänstervridna snäckor?

Professor Kerstin Johannesson höll ett mycket intressant föredrag om livet i havet.

Det var några av de provocativa frågor som Kerstin Johannesson ställde till de drygt 80 medlemmarna på februarimötet. Kerstin är professor i marin evolutionsbiologi och vet det mesta om de mysterier som händer i havet.

När det gäller hannarnas roll, till skillnad från oss människor, så finns det många exempel på att det räcker med en honindivid

Fisken sjökocks hanner lever farligt med sin sprakande färg men gillas av honan.

som släpper klon för att försäkra sig om avkomma. Blåstången är en variant och maskrosor en annan. Det behövs ingen pollinering, avkomman den blir en identisk kopia av modern. Det är dock inte så bra på lång sikt, förklarade Kerstin. Blandning av kromosomer från mamman och pappan ger ett bättre skydd för att klara miljöförändringar och mutationer. Anpassning är vinnande i längden.

VÄNSTERVIDNA SNÄCKOR

Kerstin har ägnat drygt 40 år att studera strandsnäckor. Hon har då observerat att räfflorna på skalet nästan alltid är högervridna. Men så hände det:

– På Rossö för något år sen hittade jag en vänstervriden

snäcka. Jubel! Så om nån i publiken finner en vänstervriden snäcka vill jag gärna att ni kontaktar mig!

EXTREMA KARAKTÄRER

Kerstin visade på flera exempel där färg och utseende är en fördel i fortplantningen. Till exempel fisken sjökock, som finns i våra vatten, där hannen har en färgsprakande dräkt (honan intetsägande). Hannen lever i en farlig värld, lätt sedd av rovfiskar, men honan tycks gilla det så det blir matchning.

Många andra märkligheter som vi inte får plats med här visade Kerstin upp i text och bilder och hon fick långa applåder för sitt härliga framträdande.

Text: Åke Svanberg
Foto: Erland Lundqvist

Privat

Äggostens historia spåras

I decembernumret av SHF-tidningen skrev Åke Sundemar om "Äggost" och han efterlyste då om man kan komma äggostens historia på spåren.

En av dem som lystrat är Kerstin Johannesson på Tjärnö-labbet. Hon har skickat ett intressant mail till redaktionen som vi publicerar här:

SVAR: TACK KERSTIN

för intressanta och välformulerade synpunkter! Äggost är väl inte så vanligt på bordet i dag, desto roligare att du upprätthåller denna gamla fina tradition. Är det fler läsare som har minnen eller erfarenheter av äggost, hör gärna av er till SHF-tidningen.

*Med vänlig hälsning
redaktionen*

Hej och tack för skriften. Jag läste om äggost och er fråga om ursprung. Jag tror att jag kan bidra med en spekulation.

Min farmor Klara Karlsdotter var född på Tjärn 1899. Hon berättade för mig när jag var tonåring att man alltid hade med sig äggostar som förning när man var bjuden på kalas på Tjärn. Självt hade hon inte gjort äggost på många år, men på 1970-tyalet ville hon prova igen, jag var nyfiken och så gjorde vi ofta äggost tillsammans. Det gick då fortfarande att köpa den klassiska plåtformen i Göteborg i en järnaffär som fanns (på Korsgatan tror jag) och som var välsorterad.

ÄGGOST TILL JULEN

Sen dess gör jag äggost ganska ofta – nu senast till julen. Och mitt recept som jag fick av farmor stämmer ungefär med ert recept, förutom att det saknas strösocker i det som stod i tidningen. Farmor angav en kaffekopp (1,5 dl) strösocker som man varvar med ostmassan. Då blir äggost perfekt som dessert. Traditionellt skall den ätas med björnbärssylt – det var väl den sylten som var vanligast i Bohuslän.

ÄGGOST MED INLAGD SILL

Intressant nog så användes äggosten på de stora kalaserna på Tjärn som mellanrätt och då ihop med inlagd sill. Och utan socker blir det nog snarare en rätt att äta tillsammans med fisk eller kött, gissar jag.

Jag diskuterade äggost-traditionen en gång med Gösta Framme. Han menade att äggosten inte var traditionell i norra Bohuslän, utan här var det i stället något som han kallade mölskost. Och den görs med ett långkok av mjölk vilket också stämmer med ett recept jag hittade på nätet från Bro och från Bottna.

TÄVLING

Att äggosten var central i det sociala livet på Tjärn fick jag tydligt förklarad av min farmor – som själv hade 70 kusiner på ön och det blev ju många kalas och många äggostar. Det var alltid en liten tävling att få fram den godaste osten. Ett knep som farmor och jag kom fram till är att den måste tas av spisen direkt då den börjar skära. Annars blir den hård. Tar man den för tidigt rinner den igenom formen men då kan man värma på igen och få bättre konsistens.

*Med vänlig hälsning,
Kerstin*

VASA-drottningen

Boktipset

Katarina Stenbock föddes på Torpa stenhus år 1535. Hon visar sig vara en handlingskraftig kvinna, som skapade sig stort inflytande och som änkedrottning en makt-position. Hennes agerande och omsorg om sin släkt var avgörande för Sverige i en tid när vår nation skapades.

Karin Tegenborg Falkdalen, fil.dr. i idéhistoria har skrivit denna biografi över Katarina Stenbock, som finns att låna på vårt välsorterade bibliotek.

Katarina kröntes vid 17 års ålder till Sveriges drottning, som Gustav Vasas tredje hustru. Gustav hade blivit änking efter Margareta, Katarinas moster, som efterlämnade nio barn mellan ett och sjuåttio år. I barnaskaran ingick de blivande regenterna Erik XIV, Johan III och Karl IX.

ÅLDERSSKILLNADEN OVÄSENTLIG

Döden i barnsäng, pest och sjukdomar tillhörde livet för kvinnorna vid denna tid. Nationen måste ha en

drottning och kungabarnen en mor, vilket gjorde att ålderskillnaden på 40 år mellan brud och var mindre viktig utan släktförhållanden och härkomst helt avgörande. De nära släktbanden mellan bruden och kung Gustav gjorde att biskoparna motsatte sig äkten-skapet, men Gustav hade ju avskaffat katolska läran i landet år 1523 och gjort sig själv till kyrkans överhuvud och då var det också han som satte gränserna.

Bröllopet stod i Vadstena slott i dagarna tre och där beskrivs ceremonier, kläddräkter, meny och drycker, vilket ger en brokig och ingående bild av livet vid hovet.

ALL MAKT I KUNGENS HAND

Gustav hade samlat all makt i sin hand, som brukligt vid denna tid. Närhet och vänskap till kungen var helt avgörande för ett liv i välstånd.

Runt kungen skapades ett kotteri av de finaste släkterna från vilka han sedan utvalde sin rådgivare. Kungen hade övertagit kyrkans alla egendomar och

kunde nu med förläningar överlåta gods och gårdar till sina vasaller. Katarina fick muntligen av sin make i morgongåva Strömsholms slott, vilket långt senare skulle leda till förvecklingar med hennes styvson, hertig Karl.

MAKTKAMP

Väld, krig samt maktkampen om tronen var en del av änkedrottningens bekymmer. Vasaättens medlemmar var kända för sitt hetsiga humör och flera av dem hade med egen hand dödat. Händelser som "Sturemorden" får här sin historiska förklaring.

Katarina överlevde alla sina söner och mot slutet av sitt liv fick hon även år 1611 uppleva kröningen av Gustav II Adolf. Boken ger en rik bild av de komplicerade makt- och familjestrider, som vasatiden upplevde och är ett viktigt stöd för den som besöker Torpa stenhus.

Åke Sundemar

SHF FÖR TIO ÅR SEDAN

I SHF-tidningen för tio år sedan kunde vi bland annat läsa:

- Förödande brand i Strömstad 1929.
- Medicinhistoriska nötter.
- Londonpolisens "Bobbies" av Tage Ödlund.
- Saxofonens ursprung.

- Anmälan för resa till Falköping.

- Förädling av vilda växter, Ann-Britt Andersen.

- Stellan Håkansson var "Profil".

Text: Åke som spanat i läggen

CAFEVÄRDAR 2026

- 2 mar Kjell Niberg
070 263 4179
- 9 mar Håkan Särebro
072 368 4161
- 16 mar Erland Lundqvist
070 659 0531
- 23 mar Solveig Gerdin
Ericsson
079 979 6298
- 30 mar Jimmy Blomqvist
073 515 0018
- 6 APR ANNANDAG PÅSK
- 13 apr Rolf Lindqvist
073 963 9993
- 20 apr Lena Wersén
070 255 9307
- 27 apr Kent Almqvist
070 558 7794
- 4 maj Valeria Linc
073 042 7813
- 11 maj Håkan Särebro
072 368 4161
- 18 maj Jimmy Blomqvist
073 515 0018
- 25 maj Anki Rickenbreg
070 230 1760
- 1 jun Erland Lundqvist/
Peter Dafteryd
070 659 05 31

PÅ GÅNG

Vill du veta vad som är på gång i föreningen?
Maila Erland,
erlund59@gmail.com

HAR DU IDÉER,
ÖNSKEMÅL
Studiecirklar, kurser,
föredrag, resor...
Maila Erland,
erlund59@gmail.com

VÅRA SPONSORER

Strömstads historieförening är tacksam över att ha företags-sponsorer som bidrar till att vi kan hålla hög kvalitet på våra föredrag och vår tidning. En liten uppmärksamhet till oss medlemmar är att vi alla uppmärksammar företags-

sponsorerna när vi träffar eller köper någon tjänst av de i tidningen namngivna sponsorerna. Det är medlemsavgifterna och sponsring som är föreningens inkomstkällor.

Kommande möten

ÅRSMÖTE SIGTUNA

Onsdag 4 mars klockan 18.00
Föreläsare: Susanna de Barés
Folkets hus

MÅNADSMÖTE HISINGEN, ÖN I GRÄNSLANDET

Onsdag 1 april klockan 18.00
Föreläsare: Martin Ahlstedt
Folkets hus

VÅRUTFLYKT KOSTER PANDEMIER I HISTORIEN

Onsdag 6 maj klockan 18.00
Föreläsare: Gudmund Bergqvist

MÅNADSMÖTE FRILUFTSMUSEET

Onsdag 3 juni klockan 18.00
Medtag kaffekorg

MÅNADSMÖTE KAFFE & VÅFFLA

Onsdag 1 juli klockan 18.00
Statarlängan Blomsholm

MÅNADSMÖTE UTFLYKT

Onsdag 2 augusti klockan 18.00
Medtag kaffekorg

Vi sponsrar Strömstads Historieförening

Stefan
Meyers
AB

KUST EVENT

Studieförbundet
Vuxenskolan

KONTORSHUSET.